

Samal hommikul väljus ühes väikeses mereäärses linnakeses, mis kükitas Ida-Anglia kallastel, oma uhiuue kaupluse külguksesse 33-aastane raamatupoodnik, kelle nimi oli Julian Lawndsley, tõmbas kaela ümber koomale musta mantli sametkrae – mantel oli mälestus City, Londoni rahanduskeskuse elust, millest ta oli kaks kuud tagasi lahti öelnud – ja asus rühkima mööda kõledat kiviklibust randa, otsides ainsat kohvikut, mis sellel masendaval aastaajal hommikusööki pakkus.

Julian ei olnud sõbralikus tujus, ei iseenda ega maailma vastu üldiselt. Eile õhtul pärast tunde kestnud üksildast arvepidamist ronis ta trepist üles oma äsja ümber ehitatud pööningukorterisse poe kohal ja avastas, et seal pole elektrit ja kraanist ei tule ka vett. Ehitaja telefon oli pandud vastaja peale. Selle asemel, et minna hotelli – kui sellisel aastaajal on üldse võimalik hotellis tuba võtta –, süütas Julian neli köögiküünalt, tegi lahti punase veini pudeli, valas endale suure klaasitäie, kuhjas voodile lisatekke, ronis voodisse ja sukeldus poe arvepidamisse.

Arved ei öelnud talle midagi sellist, mida ta juba niigi ei teadnud. Tema impulsiivne põgenemine hullumeelsest rahandusmaailmast oli alanud armetult. Ja seda, mille numbrid ütlemata jätsid, võis ta öelda ise: tsõlibaadi üksindus ei sobi talle, kaugus ei suuda hiljutise mineviku lärmi vaigistada ja paremat sorti raamatumüüja puhul nõutavat elementaarse kirjandusliku hariduse puudumist ei saa paari kuuga parandada.

Ainus hommikusööki pakkuv kohvik oli laudvoodriga hütt, mis oli surutud 20. sajandi algusest pärinevate rannamajakeste vahele karjuvatest merelindudest tulvil mustaks

tõmbunud taeva all. Hommikujooksu tehes oli Julian seda kohvikut näinud, kuid talle polnud kordagi tulnud pähe sinna sisse minna. Rikkis rohelisel sildil vilkus sõna „JÄÄTI”, millel oli s-täht lõpust puudu. Julian tõmbas ukse jõuga lahti, hoidis seda tuulega võideldes, läks sisse ja laskis ukse aeglaselt kinni.

„Tere hommikust, kullake!” karjus hoogne naisehääл köögi poolt. „Võta istet, kuhu aga tahad! Ma tulen varsti, eks ole?”

„Tere hommikust teile ka!” hõikas Julian ebamääraselt vastu.

Päevavalguslampide all seisis kümmekond tühja, ruudulise vakstuga kaetud lauda. Julian valis ühe laua välja ning tõmbas maitseõlide ja kastmete pudelikeste vahelt ettevaatlikult välja menüü. Avatud köögiuksest kostis võõrkeelse uudistelugeja vatramist. Mürtsatus ja raskete jalgade sahin selja taga teatasid Julianile veel ühe külastaja saabumisest. Ta heitis pilgu seinapeeglisse ja teda valdas hillitsetud lõbusus, kui ta tundis ära härra Edward Avoni erakordse kogu, peale-tükkiva, kuid põneva kliendi möödunud õhtust, ehkki see klient ei ostnud midagi.

Kuigi tema nägu Julian veel ei näinud – Avon, kes paistis olevat pidevas liikumises, oli liiga hõivatud oma laiaservalise viltkaabu riputamisest varna ja tilkuva kollakaspruuni vihmamantli seadmisest tooli seljatoele –, olid eksimatult äratuntavad nii mässumeelne valge juuksepahmakas kui ootamatult peened sõrmed, mis tõmbasid trotsliku jõnksatusega vihmamantli sügavustest Guardiani ajalehe ja silusid lauale lahti.

*

On eelmise päeva õhtu, poe sulgemiseni on viis minutit. Pood on tühi. See oli olnud tühi suurema osa päevast. Julian seisab kassas ja lööb kokku päeva nappe tulusid. Juba mõni minut tagasi pani ta tähele üksildast viltkaabu ja kollakaspruuni vihmamantliga kogu, kes on relvastatud kokku

pandud vihmavarjuga ja seisab teisel pool tänavat. Pärast pooltteist kuud uinuva äri ajamist on Julianist saanud päris hea asjatundja inimeste alal, kes vaatavad raamatupoodi ainiti, aga sisse ei tule, ja nad hakkavad talle närvidele käima.

Kas see mees mõistab hukka poe hernerohelise värvi – võib-olla on ta vana kohalik ja talle ei meeldi eredad toonid? Kas talle pakuvad huvi paljud suurepärased raamatud, mis on välja pandud, eripakkumised, kust leiab midagi igale rahakotile? Või on asi Bellas, poe kahekümneaastases slovakarist praktikandis, keda võib tihti näha poe akent varjamas, kui ta otsib oma mitmesuguseid kallimaid? Ei ole. Bella teeb praegu vahelduseks mõtestatud tööd laoruumis, pakib müümata jäänud raamatuid kirjastustele tagasi saatmiseks. Ja nüüd – imede ime – tuleb mees üle tänavaga, võtab mütsi peast, poe uks avaneb ja üle kuuekümnene nägu valge juuksepehmaka all kiikab ukse vahelt Juliani poole.

„Te olete suletud,” teatab veendunud hää. „Te olete suletud ja ma tulen tagasi teine kord, igatahes” – kuid juba on üks porine pruun matkajalats uksest sees ja teine poeb talle järele, vihmavari kannul.

„Tegelikult pole me sugugi suletud,” rahustab Julian meest, vastates talle sama ladusalt. „Ametlikult me sulgeme pool kuus, aga me oleme paindlikud, nii et palun tulge aga sisse ja ärge kiirustage” – ja seda öelnud, jätkab ta arvete kokku löömist, samal ajal kui võõras pistab oma vihmavarju hoolikalt vanaaegsesse vihmavarjuhoidjasse ja riputab oma kaabu vanaaegsesse varna, avaldades sellega austust poe retrostiilile, mis on valitud, et tõmmata ligi vanemat elanikkonda, keda linnakeses on enam kui küllalt.

„Kas otsite midagi konkreetset või lihtsalt vaatate?” küsib Julian ja keerab raamaturiivulite lambid täisvõimsuse peale. Kuid klient peaaegu ei kuulegi küsimust. Tema lai siledaks-aetud nägu, liikuv nagu näitlejal, on imetlusest elevil.

„Mul polnud vähimatki aimu!” kuulutab ta, osutades sujuva käeliigutusega kogu oma imetuse allikale. „Viimaks

ometi võib meie linn uhkeldada päris raamatupoega! Tööpoolest, ma olen hämmastunud! Täielikult!”

Oma seisukoha avaldanud, asub ta aupaklikult raamaturiiu- leid uurima – ilukirjandus, teabekirjandus, kohalikud teemad, reisimine, klassika, religioon, kunst, luule – ning peatub siin ja seal, et mõni köide välja õngitseda ja viia sellega läbi omamoodi bibliofiili test: esikaas, sisekaas, paberi kvaliteet, köide, üldine kaal ja mõnus.

„Tööpoolest!” hüüatab ta jälle.

Kas tema hääl on täielikult inglise oma? See on täielikoline, huvitav ja kuulama sundiv. Kuid kas selle rütmis pole õige pisut välismaist maiku?

„Tööpoolest mida?” hõikab Julian vastu oma tillukesest kabinetist, kus ta vaatab nüüd läbi tänaseid meile. Võõras alustab uuesti, seekord teisel ja usalduslikumal noodil.

„Kuulge, ma oletan, et teie imeline uus pood on täiesti teise juhatusel all. Kas mul on õigus või olen ma omadega täienisti rappa läinud?”

„Uus juhatus on õige” – endiselt kabinetist, läbi avatud ukse. Ja tõesti, võõra hääles on välismaist maiku. Õige natuke.

„Ja ka omanikud on uued, kui tohib küsida?”

„Tohib, ja vastuseks on rõhutatud jah,” nõustub Julian lõbusalt ja asub jälle oma endisele kohale kassa kõrval.

„Sellisel juhul, kas te olete... andestage.” Võõras alustab uuesti, tõsiselt ja sõjaväelaslikumal toonil: „Kuulge... kas te olete juhtumisi, või ei ole, noor meremees ise, sest mul on vaja teada? Või olete tema abi? Tema asendus? Tema miskit muud?” Ja siis, järeldades omavoliliselt ja omajagu põhjendatult, et need uurivad küsimused solvavad Juliani: „Ma kinnitan teile, ma ei mõtle absoluutselt mitte midagi isiklikku. Ma pean silmas ainult seda, et kui teie silmapaistmatu eelkäija ristas oma kaupluse „Vanaks Meremeheks”, siis teie, härra, kui tema nooruslikum ja tohutult vastuvõetavam järeltulija, kui ma tohin nii öelda...”

Nüüd on nad mõlemad juba tobedas ehtinglaslikus sasi-puntras, kuni kõik saab korralikult klaariks tehtud, sest Julian tunnistas, et jah, ta on tõesti nii juhataja kui omanik, ja võõras ütleb: „Ega te koledasti pahaks ei pane, kui ma näppan endale ühe selle?” ja kougib osavalt oma pikkade peeneotsaliste sõrmedega aluselt tutvustuskaardi ning tõstab selle valguse kätte, et asitõendit oma silmaga uurida.

„Niisiis kõnelen ma – parandage mind, kui ma eksin – härra J.J. Lawndsleyga isiklikult, Lawndsley Rõõmsate Raamatute ainuomaniku ja juhatajaga,” jõuab ta järeldusele ja langetab teatraalse aeglusega käe. „Fakt või väljamõeldis?” – ja pöördub kannal ringi, et Juliani reageeringut näha.

„Fakt,” kinnitab Julian.

„Ja esimene J, kui tohib nii pealetükkiv olla?”

„Tohib, ja see on „Julian”.”

„Julianuse, suure Rooma keisri järgi. Ja teine – kui olla veel pealetükkivam?”

„Jeremy.”

„Ja mitte teistpidi?”

„Mitte kunagi ja mitte mingil puhul.”

„Kas teid hüütakse Jay-Jayks?”

„Mina isiklikult eelistan lihtsalt Juliani.”

Võõras mõtiskleb selle üle kipras kulmudega, mis on silmatorkavad, punakad ja hallisegused.

„Sellisel juhul, härra, te olete Julian Lawndsley, mitte tema portree, mitte tema vaim, ja mina, nii kurvastav, kui see ka pole, olen Edward Avon, nagu see jõgi. Paljude jaoks võin ma olla Ted või Teddy, kuid omasugustele olen ma ikka ja alati Edward. Tere päevast, Julian!” – ta sirutab käe üle leti ja tema käepigistus on üllatavalt tugev, kuigi sõrmed on peened.

„Tere, Edward!” vastab Julian lustakalt, tõmbab oma käe ära nii ruttu, kui viisakus lubab, ja jääb ootama, kuni Edward Avon arutleb teatraalselt oma järgmise sammu üle.

„Julian, kas te lubate mul öelda midagi isiklikku ja võimalik, et solvavat?”

„Peaasi, et see poleks liiga isiklik,” vastab Julian väsinult, kuid sama kerge tooniga.

„Sellisel juhul, kas te paneksite koledasti pahaks, kui teile antaks kogu sobiliku tagasihoidlikkusega üks täiesti alp soovitus teie äärmiselt muljetavaldava uue kauba kohta?”

„Andke nii palju soovitusi, kui tahtmist on,” vastab Julian sõbralikult, kui ohupilv taandub.

„See on täiesti isiklik hinnang ja peegeldab üksnes minu arvamust selles küsimuses. Kas see on täiesti selge?” Nähtavasti on. „Sellisel juhul ma jätkan. Pärast põhjalikku analüüsi olen ma jõudnud järeldusele, et ükski kohalike teemade raamaturiilul meie imelises maakonnas ega ka üheski teises maakonnas ei saa pidada end täielikuks, kui sealt puudub Sebaldi „Saturni rõngad”. Kuid ma näen, et te pole Sebaldiga tuttav.”

Millest see näha on, mõistatab Julian, kuid tunnistab samal ajal, et see nimi on talle tõesti uus, seda enam, et Edward kasutas saksapärasest hääldusest – *Zeebalt*.

„Saturni rõngad”, ma pean juba ette hoiatama, ei ole selline reisijuht, nagu meie seda mõistame. Ma kõnelen ülespuhutult. Kas te andestate mulle?”

Julian andestab.

„Saturni rõngad” on esmaklassiline kirjanduslik meistriteos. „Saturni rõngad” on hingerännak, mis saab alguse Ida-Anglia piirimaadelt ja hõlmab kogu Euroopa kultuuri-pärandit, lausa surmani välja. Sebald, W.G.” – seekord inglise hääldusega ja oodates, kuni Julian selle kirja paneb. „Endine Euroopa kirjanduse õppejõud meie Ida-Anglia Ülikoolis, masendusele kalduv nagu parimad meie hulgast ja nüüd kahjuks surnud. Kurvastage Sebaldi pärast!”

„Seda ma teen,” lubab Julian endiselt kirjutades.

„Ma olen teie külalislahkust kuritarvitanud, härra. Ma ei ostnud midagi, minust pole mingit kasu ja ma olen aukartusest rabatud. Head õhtut, härra. Head õhtut, Julian. Ainult edu teie imelise uue ettevõtmisega – kuid oodake! Kas see, mida ma näen, on keldrikorrus?”

Edward Avoni pilk on langenud keerdtrepile, mis on peidetud lõpumüügi osakonna nurka ja osalt varjatud vanaaegse sirmi taha.

„Tühi, kahjuks,” ütleb Julian ja asub jälle tulude kallale.

„Kuid tühi mis eesmärgil, Julian? Raamatupoes? Siin ei tohi ju ometi olla tühje kohti!”

„Tegelikult ma alles mõtlen, mida sellega peale hakata. Võib-olla teha kasutatud raamatute osakond. Eks see paistab...” hakates tüdima.

„Ma tohin sinna pilgu heita?” käib Edward Avon peale. „Häbitust uudishimust? Te lubate?”

Mida muud saab Julian teha kui lubada?

„Lüliti on vasakul, kui alla lähete. Olge trepil ettevaatlik.”

Kärmusega, mis tuleb Julianile üllatusena, kaob Edward Avon keerdtrepest alla. Julian kuulatab, ootab, ei kuule midagi ja imestab oma käitumise üle. Miks ma lasin tal keldrisse minna? See mees on ju peast täiesti segi.

Sama kärmelt, kui Avon oli kadunud, ilmub ta uuesti välja.

„Imeline!” kuulutab ta härdalt. „Tulevaste naudingute saal! Ma õnnitlen teid ülevoolavalt. Head õhtut veel kord!”

„Kas ma tohin küsida, millega te tegelete?” hõikab Julian mehele järele, kui see hakkab juba ukse poole minema.

„Mina, härra?”

„Teie, härra. Kas te olete ka ise kirjanik? Kunstnik? Aja-kirjanik? Õpetlane? Ma peaksin ju teadma, kuid ma olen siinkandis uus.”

Paistab, et see küsimus hämmeldab Edward Avonit sama palju kui Juliani ennast.

„Noh,” vastab ta, kui tundub, et ta on selle teema üle kaua järele mõelnud. „Ütleme nii, et ma olen briti segavereline krants, pensionil, endine õpetlane, ilma igasuguste tunnustusteta, üks elu juhutööde tegijatest. Kas sellest piisab teile?”

„Küllap peab siis piisama.”

„Siis ütlen ma peatse jälle nägemiseni!” teatab Edward Avon ja heidab ükselt viimase igatseva pilgu Juliani poole.

„Ja peatse jälleenägemiseni ka minu poolt!” hõikab Julian lõbusalt vastu.

Seepeale paneb Edward Avon-nagu-see-jõgi pähe oma viltkaabu, sätib selle viltu ning pühib, vihmavari käes, vapralt õhe. Kuid alles siis, kui Juliani on rünnanud alkoholiaurude raske aroom lahkuja hingeõhus.

*

„Kas sa oled otsustanud, mida sa süüa tahad, kullake?” küsib kohviku omanik sellesama tugeva kesk-euroopa aktsendiga, millega ta oli tervitanud ka Juliani saabumist. Kuid enne kui Julian jõuab vastata, kõlab üle meretuule kohina ning kohviku viletsate seinte krigina ja ägamise Edward Avoni rammus hääl:

„Tere hommikust, Julian! Ma loodan, et sa said selle möllu keskel rahulikult puhata? Mina soovitan võtta Adrianna täidisega omleti. Ta oskab neid suurepäraselt valmistada!”

„Aa, selge. Aitäh,” vastab Julian, tahtmata veel päris Edward Avoni eesnime kasutada. „Ma teen proovi.” Ja lopsakale ettekandjale, kes tema kõrval seisab: „Ja sinna juurde täistera-röstsai ja kannutäis teed, palun.”

„Kas sa tahad kohevat, nagu ma teen Edvardile?”

„Kohev sobib.” Ja Avonile, alistunult: „Nii et see on teie lemmikjoogikoht?”

„Kui sund mind siia toob. Adrianna on üks meie linnakese kõige paremini hoitud saladustest, kas pole nii, kullake?”

Pealekäiv hääl tundus täna hommikul kõigest oma verbaalsetest vinjettidest hoolimata tsipake jõuetu, ja kui otsustada läinudõhtuse hingeõhu põhjal, ei ole seal ka midagi imestada.

Adrianna läks raskel sammul rõõmsalt tagasi kööki. Maad võttis rahutu vaherahu, meretuul ulgus ja majalogu kõikus surve all, Edward Avon luges oma ajalehte ja Julian pidi rahulduma vihmast uhutud akna vaatamisega.

„Julian?”

„Jah, Edward?”

„Ülimalt hämmastav kokkusattumus tegelikult. Ma olin teie kadunud ja tagaleinatud isa sõber.”

Järgnes järjekordne vihmalahmakas.

„Tõesti? Kui erakordne,” vastas Julian nii inglaslikult kui võimalik.

„Ma olime vangistatud samasse õudustäratavasse internaatkooli. Henry Kenneth Lawndsley... Kuid koolisõbrad tundsid teda armastusega kui suurt HK-d.”

„Isa ütles sageli, et kooliaastad olid kõige õnnelikumad tema elus,” tunnistas Julian sugugi mitte veendunult.

„Ja paraku, kui uurida selle vaese mehe elu, võib kurvalt järeldada, et tema sõnad vastasid täiesti tõele,” märkis Avon.

Ja seejärel jälle mitte midagi muud peale tuule mühina ja võõrkeelse jutuvada köögiraadiost ning Julian avastas, et tal on pakiline tung minna tagasi tühja raamatupoodi, kuhu ta veel ei kuulunud.

„Küllap võib tõesti,” nõustus ta tuhmilt ja oli tänulik, kui nägi, et Adrianna tuleb koheva omleti ja tellitud teega.

„Kas te lubate endaga liituda?”

Lubas siis Julian seda või mitte, kuid Avon oli end juba püsti ajanud, kohvitass käes, nii et Julian ei teadnud, kumma üle rohkem rohkem imestada – selle üle, et mees oli tema isa õnnetu eluga selgelt tuttav, või Avoni punaste silmade üle, mis olid sügaval silmakoobastes, ja valukortsudest lõhes-tatud põskede üle, mis olid kattunud hõbedase habeme-tüükaga. Kui see oli pohmelusest, oli sellel mehel küll selja-taga elu kõige karmim joomatuur.

„Kas sinu isa rääkis vahel ka minust?” küsis ta, kui oli istet võtnud, naaldus Julianile lähemale ja jäi talle oma kurnatud pruunide silmadega paluvalt otsa vaatama. „Avonist? Teddy Avonist?”

Kui rääkiski, siis Julian ei mäletanud seda. Andke andeks.

„Patriitside Klubist? Kas ta ei rääkinud sulle Patriitside Klubist?”

„Rääkis! Rääkis küll!” hüüatas Julian ja tema viimased kahtlused hajusid, olgu see siis hea või halb. „Väitlusklubist, mida ei sündinudki. Minu isa asutas selle ja see keelati ära, kui esimene kokkusaamine oli poole peal. Ta oleks selle pärast äärepealt koolist välja visatud. Vähemalt nii ta ise räägib – või rääkis,” lisas Julian ettevaatlikult, sest tema kadunud isa lood endast ei pidanud alati tõeproovile vastu.

„HK oli klubi esimees, mina aseesimees. Mind oleks samuti peaaegu välja visatud. Mul on väga kahju, et seda ei tehtud” – sõõm külma musta kohvi – „anarhism, bolševism, trotskism – me võtsime kiiruga omaks kõik õpetused, mis ainult süsteemi marru ajasid.”

„Isa rääkis üsna samamoodi,” tunnistas Julian ja jäi ootama, nagu ka Avon – mõlemad ootasid, et teine järgmise kaardi välja käiks.

„Ja siis, heldene aeg, läks sinu isa Oxfordi,” hakkas Avon lõpuks meenutama, väristas end teatraalselt, rääkis oma nõrga häälega vaiksemalt, kergitas klounilikult oma puhmas-kulme taeva poole ja heitis siis silmanurgast pilgu Julianile, et näha, kuidas ta reageerib, „kus ta sattus...” – asetades käe kaastundlikult Juliani käsivarrele – „kuid võib-olla oled sa religioossete kalduvustega, Julian?”

„Ei ole,” vastas Julian rõhutatult, hakates pahaseks saama.

„Ma võin siis jätkata?”

Julian jätkas tema eest:

„Kus mu isa sattus kamba Ameerikast rahastatud ümbersündinud evangelistlike ajupesijate kätte, kellel olid lühikesed juuksed ja šikid lipsud ja kes kärutasid ta Šveitsi mäetippu ja tegid temast tuldsülgava kristlase. Kas te tahtsite seda öelda?”

„Võib-olla mitte nii järsult väljendatuna, aga ma poleks osanud seda paremini sõnastada. Ja sa pole tõesti religiooselt meelestatud?”

„Tõesti mitte.”

„Siis on tarkuse allikad sul käeulatuses. Alles oli su isa Oxfordis, vaene mees, „rõõmus nagu põrsas”, nagu ta mulle kirjutas, kogu elu ees, tüdrukuid jalaga segada – jah, tüdrukud olid tema nõrkus, ja miks ka mitte? –, aga teise aasta lõpuks...”

„Jah, ta sattus nende küüsi,” pistis Julian vahele. „Ja kümme aastat pärast seda, kui ta oli pühitsetud püha anglikaani kiriku vaimulikuks, ütles ta usust kogu oma pühapäevase kirikurahva ees lahti: mina, reverend H. K. Lawndsley, anglikaani kiriku pühitsetud vaimulik, kuulutan käesolevaga, et Jumalat ei ole olemas, aamen. Kas te tahtsite seda öelda?”

Kas Edward Avon paneb nüüd ette, et nad süüviksid Juliani isa viljakasse sugelusse ja muusse pillerkaaritamisesse, mida tema kaasaegne soppaajakirjandus laialt levitas? Kas ta tahab välja pinnida jubedaid üksikasju selle kohta, kuidas kunagi uhke Lawndsley perekond ainsagi pennita kiriklast välja tänavale heideti? Ja kuidas Julian ise pidi isa enneaegse surma järel jätma sinnapaika lootused minna ülikooli ja hakkama jooksupoisiks ühes kaugele sugulasele kuuluvas City firmas, et maksta ära isa laenu ja tuua leib ema lauale? Sest kui seda ette pannakse, on Julian kahekümne sekundi pärast juba uksest väljas ja läinud.

Kuid Edward Avoni ilme oli aplast uudishimust kaugel, see oli nagu siira kaastunde kehastus.

„Ja sa olid seal ise kohal, Julian?”

„Kus?”

„Kirikus?”

„Jah, juhtumisi olin küll. Kus teie olite?”

„Ma oleksin tahtnud olla üksnes tema kõrval. Kohe, kui ma lugesin, mis oli temaga juhtunud – kahjuks küll veidi hilja –, kirjutasin ma talle hirmsa kiiruga ja pakkusin nii palju oma mannetut abi, kui oskasin. Sõbra kätt ja niipalju raha, kui mul oli.”

Julian lubas endale aega selle üle järele mõtlemiseks.

„Te kirjutasite talle,” kordas ta küsival toonil, samal ajal kui varasema umbusu varjud tagasi tulid. „Ja kas te saite ka vastuse?”

„Mingit vastust ma ei saanud ja ma ei olnud seda ka ära teeninud. Viimasel korral, kui sinu isa ja mina kohtusime, olin ma nimetanud teda Pühaks Narriks. Ma ei saanud tõesti pahaks panna, et ta minu pakkumise ära põlgas. Kellelgi pole õigust solvata teise inimese usku, ükskõik kui jabur see ka poleks. Oled nõus?”

„Tõenäoliselt.”

„Loomulikult, kui HK usust lahti ütles, täitis mind uhkus tema üle. Ja asendusena, kui ma tohin nii öelda, täidab mind nüüd uhkus ka sinu üle, Julian.”

„Mida?” hüüatas Julian ja pahvatas vastu tahtmist valjusti naerma. „Kas te mõtlete, sellepärast, et ma olen HK poeg ja avasin raamatupoe?”

Kuid Edward Avoni meelest ei olnud seal midagi naljakat.

„Sellepärast, et nagu sinu kallis isa, nii leidsid ka sina endas julgust ära pöörduda: tema Jumalast ja sina Mammonast.”

„Mida see peaks tähendama?”

„Ma saan aru, et sa olid Citys ülimalt edukas maakler.”

„Kes seda ütles?” nõudis Julian jonnakalt.

„Eile õhtul pärast sinu poest lahkumist rääkisin ma Celia nõusse, et ta lubaks mul oma arvutit kasutada. Minu tohutuks kurvastuseks paljastus kõik otsekohe. Sinu vaene isa, kes suri viiekümneselt – üks poeg, Julian Jeremy.”

„Celia on teie naine?”

„Celia on Celia Möödaniku Asjadest – sinu silmapaistev naaber peatänaval ja meie üle pea kasvavate Londoni rikaste nädalalõpuveetjate kogunemiskoht.”

„Miks te pidite salaja Celia juurde minema? Miks te lihtsalt poes kõike ära ei rääkinud?”

„Ma olin kahevahel. Ja seal polegi midagi imestada. Ma lootsin, kuid ei olnud kindel.”

„Lisaks te olite ka päris kõva auru all, nagu ma mäletan.”
Paistis, et seda Avon ei kuulnud.

„See nimi tõmbas mind otsekohe ligi. Ma teadsin liigagi hästi, et sellega on seotud skandaal. Mul ei olnud aimugi, kuidas see draama lõppes, ega ka sinu vaese isa surmast. Kui sa oled HK poeg, siis ma kujutan ette, kuidas sa pidid kannatama.”

„Ja minu väidetav ärapöördumine Cityst?” küsis Julian, laskmata end lepitada.

„Celia mainis juhtumisi, et sa jätsid päevapealt maha tulutoova ameti Citys, ja ta oli kohaselt hämmeldunud.”

Sel hetkel oleks Julian tahtnud väga minna tagasi Edward Avoni väite juurde, nagu oleks ta tema isale häda tunnil maad ja taevad kokku lubanud, kuid Edward Avonil oli teine mõte. Ta oli ennast märkimisväärselt kogunud. Tema silmis oli värske ind. Tema hääli oli saanud tagasi oma rikkaliku kõla:

„Julian... Sinu kalli isa nimel. Ja kuna saatus on meid mõne tunni jooksul kaks korda kokku toonud. Seoses sinu suure ja kauni keldrikorrusega... Kas sa oled mõelnud, milliseid aardeid see võiks sisaldada, milline imeteos see võis olla?”

„Noh, tegelikult ei, vist ei ole, Edward,” vastas Julian. „Kas sina oled?”

„Pärast meie kohtumist ei ole ma mõelnud peaaegu millestki muust.”

„Rõõm kuulda,” tähendas Julian mitte ilma skepsiseta.

„Oletame, et sa looksid – sinna imelisse ruumi, mis on alles neitsilik – midagi nii enneolematut, nii ahvatlevat ja originaalset, et sellest saaks kõigi lähikonna haritud inimeste ja haritud inimeseks pürgijate jututeema?”

„Oletame.”

„See poleks mingi tühipaljas kasutatud raamatute osakond. Mingi suvaline täiesti iseloomutu raamatute hoidla, vaid sihikindlalt valitud pühamu meie aja – ja kõigi aegade – kõige erksamatele vaimudele. Koht, kuhu võib tulla tänavalt

inimene, kes ei tea midagi, ning lahkuda kasvanuna, rikkamana ja lisa ihkavana. Miks sa muigad?”

Koht, kus tegelane, kes on ennast hiljuti raamatumüüjaks kuulutanud ja alles hiljem taibanud, et see elukutse nõuab oma eripäraseid veidraid oskusi ja teadmisi, saaks tähelepandamatult, ilma et keegi võiks talle midagi ette heita, neid oskusi ja teadmisi omandada, jättes samas mulje, et jagab neid tänulikule publikule oma varudest.

Kuid samal hetkel, kui see vääritu mõte Julianile pähe tuli, hakkas ta uskuma sellesse ideesse selle enda pärast. Edward Avonile ei olnud ta aga veel valmis seda tunnistama.

„Sinu jutt meenutas korraks minu isa oma. Anna andeks. Räägi edasi.”

„Seal ei oleks mitte üksnes suured romaanikirjanikud, ilmselge valik. Vaid ka filosoofid, vabamõtlejad, suurte liikumiste algatajad, isegi selliste, mis tekitavad meis võibolla jälestust. Mille on valinud mitte valitseva kultuuribürookraatia elutu käsi, vaid Lawndsley veel Rõõmsamad Raamatud. Ja mille nimeks oleks...”

„Kuidas siis näiteks selle nimi oleks?” päris tasakaalust välja löödud Julian.

Avon tegi pausi, et kuulajaskonna ootusi veelgi tõsta.

„Me nimetame selle Kirjanduse Vabariigiks!” kuulutas ta, naaldus tooli seljatoele, käed rinnal vaheliti, ja jäi oma jutukaaslast silmitsema.

Ja kui tõtt tunnistada, siis kuigi algul oli Julianile tundunud, et see on kõige ülespuhutum müügikõne, millega teda on eales rünnatud, kõne, mis mängib kahtlustäratava täpsusega tema kultuurilise küündimatuse tundel – rääkimata pöörasest jultumusest inimese poolt, kelle siiruses ta endiselt tõsiselt kahtles –, puudutas Edward Avoni uhke visioon sellest hoolimata otse tema südant ja põhjust, miks ta üldse siin oli.

Kirjanduse Vabariik?

Ta uskus sellesse.

See pani õiged keeled helisema.

See oli stiilne, kuid meeldiks kõigile. Lase käia.

Ja ta oleks võib-olla andnud julgustavama vastuse kui tema rahandusmehe masinlik „Kõlab päris hästi, ma pean järele mõtlema”, kuid Edward Avon oli juba jalul, võtnud oma kaabu, kollakaspruuni vihmamantli ja vihmavarju ning suundunud leti poole, kus ta nüüd seisis ja oli süvenenud vestlusse lopsaka Adriannaga.

Kuid mis keeles nad vestlesid?

Juliani kõrvale tundus, et see oli sama keel, mida rääkis uudistelugeja kõögiraadios. Edward Avon ütles midagi, Adrianna naeris ja vastas samas keeles. Edward vastas omalt poolt ja naeris Adriannaga kaasa kogu tee ukse juurde. Siis pöördus ta Juliani poole ja kinkis talle viimase kurnatud naeratus.

„Ma olen praegu natuke nadis seisis. Ma loodan, et sa andestad mulle. Nii tore on näha HK poega. Erakordne!”

„Mina ei pannud midagi tähele. Minu meelest oli see lausa suurepärase. Ma pean silmas seda Kirjanduse Vabariigi mõtet. Ma mõtlesin, et äkki sa saaksid läbi hüpata ja mulle natuke nõu anda.”

„Mina?”

„Miks mitte?”

Tõepoolest, miks mitte, kui inimene tunneb Sebaldi, on mingit laadi õpetlane, armastab raamatuid ja tal on vaba aega?

„Ma avan poe kohal kohviku,” jätkas Julian võluvalt. „Kui hästi läheb, saab see järgmisel nädalal valmis. Tule, uuri kaupa ja me saame rääkida.”

„Kallis sõber, milline helde pakkumine! Ma annan oma parima!”

Valgete juuste salgud kaabu alt lehvimas, asus Edward Avon jälle teele tormi sisse, Julian aga suundus kassaleti poole.

„Kas omlett ei meeldinud sulle, kullake?”

„Väga meeldis. Seda oli lihtsalt natuke palju. Õelge mulle palun ühte asja. Mis keeles te äsja omavahel rääkisite?”

„Edvardiga?”

„Jah. Edvardiga.”

„Poola keeles, kullake. Edvard on tubli poola poiss. Sa ei tea seda?”

Ei. Ei teadnud.

„Muidugi. Nüüd on ta väga kurb. Tal on naine haige. Naine sureb varsti. Sa ei tea seda?”

„Ma olen siinkandis uus,” seletas Julian.

„Minu Kirill on põetaja. Ta töötab Ipswichi haiglas. Tema ütleb mulle. Naine ei räägib enam Edvardiga. Ta viskab Edvardi välja.”

„Naine viskas ta välja?”

„Võib-olla naine tahab üksi surra. Mõned inimesed tahavad seda. Nad tahavad lihtsalt surra, võib-olla taevasse minna.”

„Kas Edwardi naine on poolatar?”

„Ei, kullake.” Muhe naer. „Tema inglise daam” – asetades sõrme nina alla ja kergitades seda, et kõrkust näidata. „Sa tahad peenraha tagasi?”

„Pole vaja. Jätke endale. Aitäh. Omlett oli väga hea.”

*

Elusalt ja tervelt tagasi oma poes, tabab Juliani tõsine reaktsioon. Ta oli omal ajal nii mõndagi petturit tundnud, aga kui Edward on samuti pettur, on ta omaette klass. Kas oli mõeldav, et ta passis hommikul kell kaheksa paduvihma käes – arvestades ainult selle vähetõenäolise võimalusega, et Julian tuleb välja –, ja tuli siis tema järel Adrianna kohvikusse, kindla sihiga ta pihku saada? Kas Avon võiski olla see kõssis kogu, keda Julian oli näinud ühes ukseavas vihmarvarju all?

Kuid mida paganat ta loodab lõpuks saavutada?

Ja kui Avon ei taha midagi hullemat kui lihtsalt seltsi, kas Julianil pole siis kohustust seda oma isa vanale

koolipõlvesõbrale pakkuda, seda enam, kui naine on ta kodust välja visanud?

Ja kõige tähtsam seik – kuidas oleks Edward Avon või keegi teine võinud teada, et Julianil on vesi ja elekter kinni keeratud?

Häbenedes oma vääritud mõtteid, parandab Julian asja, kostitades tervet rida eksinud müügimehi telefonis sõnavalinguga, siis aga seab ennast arvuti taha ja külastab oma kadunud isa Edela-Inglismaal asuva internaatkooli kodulehte – parajasti on kool tiritud ühe lapseahistamisjuhtumi uurimise mülkasse.

Ta saab kinnitust, et AVON, Ted (just nimelt), on kooli arhiivis olemas kui „hilinenult alustanud õppur” kuuendas klassis. Kooliskäimise periood – üks aasta.

Edasi võtab Julian ette rea nurjuma määratud otsinguid: algul otsib ta lihtsalt Edward Avonit, siis õpetlane Edward Avonit, siis Edvard Avonit, poola keele kõnelejat. Ta ei leia ühtegi usutatavat vastet.

Kohalikus telefoniraamatus ei ole mitte mingisugust Avonit. Julian proovib internetiinfoga – number pole avalik.

Keskpäeval ilmuvad ette teatamata ehitajad ja jäävad õhtupoolikuni. Kommunaalteenused taastatakse. Samal õhtul lehitseb Julian oma eelkäija täitmata tellimusi haruldastele ja kasutatud raamatutele ning satub narmendavale kaardile, millele on kirjutatud „AVON”, kuid pole eesnimetähte, aadressi ega telefoninumbrit.

Mainitud AVON-it, olgu ta siis mees või naine, huvitavad kõik kõvas köites ja heas seisukorras teosed, mille autoriks on keegi Chomsky, N. Nähtavasti mõni tundmatu kaaspoolakas, ütleb Julian endale ükskõikselt ja tahab kaardi juba minema visata, kuid annab siis alla ja otsib internetist Chomsky, N-i:

Noam Chomsky, rohkem kui saja raamatu autor. Analüütiline filosoof, mõtlemisprotsesside uurija, loogik, avalik aktivist, Ühendriikide riigikapitalismi ja välispoliitika

kritiseerija, korduvalt vangis istunud. Peetakse maailma üheks suurimaks intellektuaaliks ja tänapäeva lingvistika isaks.

Häbenedes läheb Julian magama – pärast oma tavalist üksildast õhtusööki ellu äratatud köögis – ning avastab, et ei suuda pikemalt mõelda millestki muust peale Edward või Edvard Avoni. Seni on ta enda arvates kohtunud kahe kokkusobimatu versiooniga sellest mehest. Ta mõistatab, kui palju on neid veel tulemas.

Viimaks uinudes mõtiskleb ta, kas ta on avastanud endas vajaduse uue isakuju järele. Ta jõuab järeldusele, et ühest piisas täiesti, tänan väga.